maal kindlamat seljatuge luua. Sõjaseaduse väljakuulutamise tõttu ei saadud koosolekut avalikult ära pidada ja suur osa kokkusõitnud saadikuid astus salajasel koosolekul kontakti Tallinna tööliskonnaga (vt. Nikolai II). »Teataja« suleti 10. XII 1905 võimude poolt. P., kes kuulda oli saanud tema kohta antud kinnivõtmise käsust, põgenes Tallinnast Pärnu ja sealt mõne aja järel Grodno kaudu välismaale. Eestis algas karistussalkade julm tegevus; Raplas mõisteti kindr. Besobrasov'i salga poolt ka P. tagaselja surma.

P. elas nüüd mõne aja Šveitsis, kust peagi Soome siirdus. Soomes asus ta esiti Helsingi lähedal mag. V. Alavale kuuluvas »Mäkelä« talus ja siis pikemat aega a.-st 1907 alates Soome-Vene piiril Ollilas, sõlmides sealt elavad sidemed Peterburi Eesti tegelastega, kes tema õhutusel asutasid kirjastusühisuse »Ühiselu« ja ajalehe »Peterburi Teataja«. Viimasele tegi P. agarasti kaastööd. Neil ajul avaldas ta oma ettepanekud agraarpolitika alal töös »Maaküsimus« (Tallinna, 1907). Viimases nõuab ta, et Eesti maaküsimuse otsustamine sünniks meie kodumaa autonoomses demokraatlikus seadusandlikus kogus. Tuleb luua terve rahva päralt olev maatagavara, millesse võetagu kroonu, kirikute, kloostrite, linnade ja rüütelkondade maad, tarbekorral ka osa eramaid sunnivõõrandamise teel õiglase tasu eest. Rahva maatagavarast antagu maad neile, kes seda tahavad harida, ainult põlise rendi alusel. Ka tõlkis P. eesti keelde rea töid ühiskonnateaduste alalt, nagu A. Damaschke »Kogukondlise omavalitsuse ülesanded« (Tall., 1908), F. Lieber »Rahvavabadus ja omavalitsus« (Peterburi, 1908), R. Diesel »Solidarismus« (Tall., 1910), Julianus »Vabameelsus uuenduste teel« (Tartu, 1909), Th. Hertzka »Sotsialdemokraatia ja sotsialvabameelsus« (Tartu, 1909). Teada saanud, et politilise kursi muutumisel tema kohta tehtud surmaotsus maksvuse kaotanud ja et prokuröri poolt ainult olevat alustatud tema vastu juurdlus Peterburi tööliste nõukogu manifesti »Teatajas« äratrükkimise pärast, ilmus P. 1909. a. sügisel vabatahtlikult Tallinna kohtu-uurija ette. Kohtupalati istumisel Tallinnas mõisteti ta mainitud süüteo eest üheks a. kindlusevangi ilma õiguste kaotamiseta, millise aja ta märtsist 1910 kuni märtsini 1911 Peterburis »Krestõi« vanglas ära istus. Sel ajal kaotas P. oma abikaasa, kes tiisikushaigena suri Šveitsis sanatooriumis, kusjuures P.-ile ei võimaldatud osa võtta ta matusest. Vanglast vabanemise järel asus P. jälle Tallinna ja hakkas »Ühiselu« poolt väljaantavat päevalehte »Tallinna Teatajat« toimetama. P. pidi peatoimetajana palju oma jõust selleks kulutama, et lehte, mil kindlam tulunduslik alus puudus, kuidagi vee peal hoida. Vene senati seletuse põhjal oli P. kohtuotsuse tagajärjel kõik politilised õigused kaotanud ja võimude poolt peeti teda umbusaldusega silmas. Ka tema politilises aatlemises sündis pikapeale teatav kalle mõõdukamate oportunistlikkude seisukohtade suunas. Kui Eestimaa mõisnikud ilmasõja ajal B. v. Wetter-Rosenthal'i eestvõttel katset tegid Eesti tegelastega koostöötamiseks ühist pinda leida, pooldas P seda üritust. Töötati välja kompromiss-eelnõu maaomavalitsuse uuenduse kohta, mis 1915. a sept. Eestimaa rüütelkonna-komitee poolt vastu võeti ja Tallinna linnavolikogu poolt heaks kiideti. Eelnõu järgi oleks üldiselt säilinud senine omavalitsuslik korraldus; ainult oleks loodud uus omavalitsuse alaühik (ringkond) ja läbi viidud aadli ning laekaraha maksvate talupidajate pariteetlik esindus omavalitsuse-organites, kuna arvukas maatarahva kiht oleks jäänud ilma esinduseta. P. kaitsis seda projekti täie energiaga, väites, et see ajutise korraldusena oleks kohaseks eelkooliks, mis eesti tegelastele annaks häid kogemusi tulevase demokraatlikuma omavalitsuse jaoks. Mõõdukas eelnõu leidis avaliku arvamise ühe osa (»Vaba Sõna«, »Sakala«, »Pealinna Teataja« j. t.) poolt järsult eitavat hindamist. Lootused, et Vene valitsus võimaldab eelnõu maksma panna Eestimaa talurahva vabastuse 100-aastaseks juubeliks, ei läinud siseminister A. N. Hvostov'i vastuseisu pärast täide. Ka osutus raskeks tarvitada harilikku seadusandlikku teed, sest Eesti duumasaadikud J. Oras ja J. Raamot (vt.) ei olnud nõus eelnõule selle esitamisel duumasse alla kirjutama. Nii tuli asja algatajail lõpuks oma ettevõttest loobuda. 1916. a. kutsuti P. sõjateenistusse; ta oli alguses Tallinnas ühes inseneri-väeosas adjutandiks, siis kindluse ehitusvalitsuse juriskonsultiks ja selle järel kindluse staabi mobilisatsiooni-osakonna juhataja abiks.

P.-i harukordsed organisatoorilised võimed ja ta väljapaistev riigimehe-and avaldusid täies ulatuses alles Eesti riigi rajamise aastail 1917–19. Veebruarirevolutsiooni ajal valiti ta 1917. a. märtsi lõpul Tallinna linnavalitsuse poolt linnamiilitsa ülemaks. Tallinna tööliste ja soldatite saadikute nõukogu survel pidi ta juba mõne nädala järel sellest kohast loobuma A. Hellati (vt.) kasuks. Suure energiaga võttis P. osa Eesti rahvusväeosade loomise tööst, alguses Tallinna sõjaväelaste büroo liikmena, hiljemini Eesti sõjaväelaste I kongressi (17.—22. VI 1917) poolt valitud Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee esimehena. Meie rahvusvägede organiseerimise töö keskusena kutsus ülemkomitee 1917. a. kevadel loodud I Eesti polgu kõrval sama